

Syntaxis

Hoofdstuk 1

Een grammatica is een set van regels die vorm aan betekenis linkt.

Mental grammars is set van regels die elke taalgebruiker (onbewust) kent.

Syntaxis is een systeem om woorden mee aan elkaar te rijgen.

We vormen een zin als volgt:

Gedachten wereld -> semantiek -> syntaxis -> fonologie -> geluid

Het Nederlands kent slechts twee geslachten: onzijdig en **common gender**: mannelijk en vrouwelijk samen, ook wel zijdig of nonneuter genoemd.

- **Neutrale of ongemarkeerde woordvolgorde:** 'normale' woordvolgorde (in een hoofdzin) die in een taal het meeste voorkomt.
- **Gemarkeerde woordvolgorde:** woordvolgorde (in een hoofdzin) die afwijkt van de neutrale volgorde, omdat een bepaalde context daarom vraagt. V-S-O bijvoorbeeld bij een vraag in het Nederlands en O-V-S om het object te benadrukken.

Lexicale woordklasse:

A = adjectieven (bijvoeglijke nw en bijwoorden)

P = preposities (voorzetsels)

N = naamwoorden

V = werkwoorden

Deze woordklassen kunnen via hun plek in de zin (distributie) en hun vorm onderscheiden worden. Er zijn ook functionele woordklassen, deze hebben weinig tot geen betekenis (Determiner phrase, hulpwerkwoord phrase, complementizer / voegwoord phrase etc.)

1SG = ik

2SG = jij

3SG = hij/zij

1PL = wij

2PL = jullie

3PL = zij

Een morfeem is elk stukje van een woord dat betekenis draagt.

Infinitief is een onvervoegd werkwoord.

Stappenplan voor glossen:

1. Originele zin opdelen in morfemen
2. Vertalen / glosswoord opzoeken
3. De hele zin vertalen

De universalia (dingen die elke taal heeft):

- De lexicale woordklassen
- Verleden tijd
- Vragen stellen
- Negatie

- Sprekers kunnen nieuwe zinnen begrijpen én produceren

Betekenis hangt samen met structuur. Maar omdat je structuur niet altijd kunt zien, heb je soms ambiguïteit. Zoals met: de jongens zagen de man met de verrekijker. Hier bepaald die onderliggende structuur de betekenis.

Hoe haal je die dubbelzinnigheid eruit?

- Tijd veranderen
- Hulp woord (werkwoord of voegwoord)
- Meervoud / enkelvoud
- Woord veranderen
- Distributie test
- Woord erbij

Recursie is een eigenschap die alle talen kennen, namelijk het oneindig in elkaar kunnen inbedden van zinnen.

Hoofdstuk 2

Semantische rollen in de zin:

- Agence = degene die iets doet
- Experiencer = zintuigelijke/ cognitieve ervaring
- Theme = lijdend voorwerp
- Patient = degene die actie overkomt
- Recipient = waar de actie naar toegaat, de ontvangende partij

Kenmerken van woordklassen

- **Inherente woordkenmerken:** kenmerken die alleen betrekking hebben op het woord zelf en geen relatie met andere woorden uitdrukken (bijv. getal).
- **Niet-inherente woordkenmerken:** drukken een relatie van het woord met de omgeving uit (bijv. agreement).

Naamwoorden

- Inherent: getal (PL/SG), geslacht (NTR/NONNTR), persoon(1/2), definitiefheid
- Niet-inherent: naamval (SU/OB)

Adjectieven

- inherent: graad
- niet-inherent: agreement met n, agreement met subject

Werkwoorden

- inherent: tijd, aspect, modus
- niet-inherent: agreement met subject/object, actief of passief

Preposities hebben geen (in)herente kenmerken

Agreement is het overeenkomst vertonen met één of meer van hun argumenten. Deze overeenkomst bestaat uit inherente kenmerken van NPs die we terugzien in de morfologie van de VP.

Talen met veel morfologie kunnen volgorde veranderen, omdat de betekenis in de morfologie zit. Bij talen met minder morfologie is de volgorde veel belangrijker.

NOM. DAT. ACC.

Jan gaf Marie een boek

NOM. ACC.

Ik ken hem

Determinatoren zijn woordjes uit een bepaalde gesloten klasse die vaak samen met naamwoorden een naamwoordgroep vormen. Voorbeelden zijn lidwoorden, aanwijzend voornaamwoorden, vragend voornaamwoorden, bezittelijk voornaamwoorden en **kwantoren**. Voorbeelden van kwantoren zijn *beide* en *alle*.

Hoofdstuk 3

Eenvoudige zin: bestaat uit één deelzin.

Complexe zin: bevat meerdere deelzinnen.

Finiet/niet-finiet werkwoord

Tijd + persoon + getal zorgt voor het vervoegde werkwoord: dus is FINIET

Niet-finiete vormen:

- hele werkwoord
- deelwoord
- tegenwoordig delend (spelend, lopend)

voorbeeld: hij heeft gespeeld (heeft = finiet, gespeeld = niet-finiet)

Subject-predikaat

Subject = onderwerp

Predikaat = wat er over het SU gezegd wordt/ wat het SU overkomt

Bij vervoegde werkwoorden is er altijd een onderwerp en dus een subject-predikaat relatie

Bijvoorbeeld:

Bea zei

Bea = subject

Zei = predikaat

Zin = sentence

Deelzin = clause

Elke deelzin heeft ook weer een subject-predikaat relatie

Zinnen kunnen bij elkaar ingebed worden (subordinatie) maar ze kunnen ook naast elkaar staan (coördinatie).

Coördinatie is eigenlijk nevenschikking. Coordinators: en, of, want, maar, dus, doch.

Subordinatie is eigenlijk onderschikking. Complementizers: dat, of, als, omdat, toen, terwijl.

Voorbeeld subordinatie: [₁Bea zei [₂dat ze een beer had gezien]]

Voorbeeld coördinatie: [₁Bob ging naar pianoles] en [₂Bill ging huiswerk maken]

Hulpwerkwoorden (auxiliaries) nemen de taak van het hoofdwerkwoord over. Ze drukken kenmerken als tijd, modus, actief/passief uit. Bijvoorbeeld:

1. Kim leert haar lesje
2. Kim heeft haar lesje geleerd

In 1. staan bij *leert* de belangrijke kenmerken, en in 2. bij *heeft*.

Aan de hand van vier tests zijn hoofdzinnen van bijzinnen te onderscheiden in het Nederlands:

- In bijzinnen staat het werkwoord achteraan, in hoofdzinnen vooraan (meestal in tweede positie).
- Alle hoofdzinnen hebben een finiet werkwoord; bijzinnen hebben een finiet of een niet-finiet werkwoord.
- Alleen ingebedde zinnen hebben (meestal) een voegwoord.
- Alleen hoofdzinnen kunnen het werkwoord links van het subject hebben.

Hoofdstuk 4

Elke zin en elk constituent heeft een hoofd. Een hoofd is het belangrijkste en kun je dus niet weglaten. Er zijn hoofden en afhankelijke delen.

Voorbeeld: grote bloemkolen.

Bloemkolen kun je semantisch gezien niet weglaten, dus dat is het hoofd. Grote is een afhankelijk deel.

Er zijn ook complementen en specificiers. Voorbeeld: grote boeken over taal.

Hoofd: boeken

Complement: over taal

Adjunct/Specificier: grote

Dus (in de boom):

Hoofd = kern van woordgroep

Complement = direct gerelateerd aan 'zuster van' hoofd (kun je meestal niet weglaten)

Adjunct/Specificier = minder direct gerelateerd aan hoofd en complement (kan weggelaten worden)

Er is hoofdmarkering en dependentmarkering. Frans heeft bijv. dependentmarkering omdat er agreementsmorfologie op het lidwoord en bijvoegelijk nw zit, maar niet op het hoofd zelf. Hoofdmarkering is bijv. wanneer het hoofd agreement heeft met het subject.

Er zijn ook hoofdinitiele talen en hoofdfinale talen.

Hoofdinitieel = hoofd -> complement

Hoofdфинаал= complement -> hoofd

Eigenschappen van hoofden:

- Het hoofd draagt de kern van de betekenis van de woordgroep.
- De woordklasse van het hoofd bepaalt de woordklasse van de woordgroep als geheel.
- Hoofden kunnen normaal gesproken niet weggelaten worden.
- Het hoofd heeft dezelfde distributie als de woordgroep als geheel.
- Hoofden selecteren afhankelijke elementen van een bepaalde woordklasse.
- Hoofden zorgen er vaak voor dat de afhankelijke elementen met het hoofd in bepaalde grammaticale kenmerken overeenkomen (agreement).
- Hoofden kunnen er voor zorgen dat de NPs die van ze afhankelijk zijn in een bepaalde naamval voorkomen.

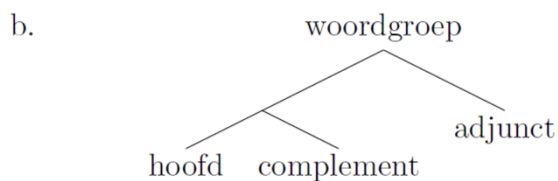
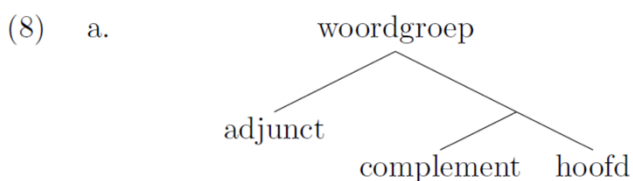
Oftewel:

- Het hoofd is het belangrijkste deel van de zin/woordsgroep
- De woordklasse van het hoofd is ook gelijk de woordklasse van de hele groep/zin
- Hoofden kun je niet weglaten
- Het hoofd en de hele woordgroep staan op dezelfde plek in de zin
- Veroorzaakt agreement

Hoofden en de woordklassen.

Hoofd	Afhankelijk element
Prepositie	object
Werkwoord	Direct object/ indirect object
Naamwoord	Bezitter
Naamwoord	adjectief

Zo ziet het hoofd eruit in de boom.

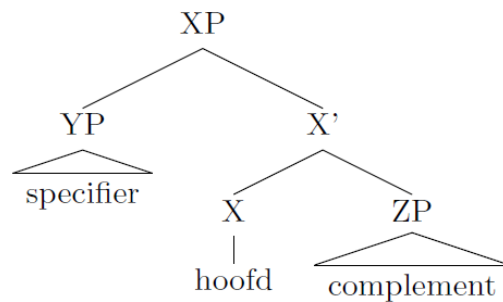

Er is altijd **één** hoofd, met maximaal **één** complement en mogelijk meerdere adjuncten.

Hoofdstuk 5

X'-bar structuur

(18)

Wanneer is iets een woordgroep?

- Isoleren
- Vervangen
- Vervangen door niks (weglaten)
- Verplaatsen
- Vervangen en verplaatsen
- Coördineren (nevenschikking toevoegen)

Constituentschapstests zijn **niet** universeel en gelden dus niet voor alle talen.

Voorbeelden

Isoleren (= *kan de reeks op zichzelf staan?*)

1. De man kocht mooie boeken
2. Wat kocht de man? Mooie boeken.

Vervangen (= *kan de reeks vervangen worden?*)

1. De man kocht [mooie boeken]
2. De man kocht [iets]
3. Of: [Hij] kocht mooie boeken

Vervangen door niks (= *kan de reeks weggelaten worden?*)

1. De man kocht boeken
2. En de vrouw [...] ook

Verplaatsen (= *kan de reeks op een andere plek in de zin staan?*)

1. [de man kocht] [mooie boeken]
2. [mooie boeken] [kocht de man]

Vervangen en verplaatsen (= *kan de reeks verplaatst en vervangen worden?*)

1. De man kocht [mooie boeken]

2. [wat] kocht de man?

Coördineren (= kan de reeks worden uitgebreid met een vergelijkbaar nevenschikt deel?)

1. De man kocht [mooie boeken]
2. De man kocht [mooie boeken] en [dure bonbons]

Heb je één positief resultaat? Het is een woordgroep. Heb je één negatief resultaat? Dat betekent nog niet gelijk iets, nog een test doen.

Relaties in de boom:

- Zusters (direct)
- Moeders en dochters
- Root (bovenste knoop)
- Eindknoop/ lexicale knoop (onderin)
- Domineren = alles eronder (ALLES)
- Onmiddellijk domineren = de knopen direct eronder

Hoofdstuk 6

Woordvolgorde van subject, object en werkwoord.

S = subject (bijv. Jan)

O = object (bijv. appel)

V = werkwoord (bijv. at)

SVO = 45% van de talen (Jan at een appel)

SOV = 42% van de talen (Jan een appel at)

VSO = 9% van de talen (At Jan een appel)

VOS = 3% van de talen (At een appel jan)

OVS = 1% van de talen (Een appel at Jan)

OSV = <1% van de talen (Een appel Jan at)

In het Nederlands is SVO de gemarkeerde volgorde, en SOV de ongemarkeerde.

Dan heb je de twee systemen nominatief-accusatief en ergatief-absolutief.

Subject van een intransitieve zin	S
Subject van een transitieve zin	A
Object	O

Bijv:

1. Kim(S) sliep
2. Teun(A) dronk thee(O)

Alleen A en O moeten uit elkaar gehouden worden, want zinnen waarin S en A samen voorkomen kan niet en S en O ook niet. Dus S kan dezelfde vorm krijgen als de O of als de A.

Accusatief systeem		
A	S	O
nominatief		accusatief

Ergatief systeem		
A	S	O
ergatief	absolutief	

Tabel 6.1
Twee naamvalssystemen

In het Nederlands (en de meeste Europese talen) gebruiken we het nominatief-accusatieve systeem. Te zien in het volgende voorbeeld:

1. Wij(S) vertrekken.
2. Wij(A) groeten haar(O).
3. Zij(S) vertrekt.
4. Zij(A) groet ons(O).

Dus:

- Nominatief-accusatief = AS/O. A en S hetzelfde, O anders.
- Ergatief-absolutief = SO/A. S en O hetzelfde, A anders.

De nominatieve en de absolutieve vormen zijn de ongemarkeerde vormen, oftewel de 'normale vormen'. De accusatieve en de ergatieve vormen zijn de gemarkeerde vormen, oftewel wanneer er iets 'bijzonders' gebeurt.

Subject tests:

- Subject-werkwoord agreement
- Subject verdwijnt als finiete zin omgezet wordt in niet-finiete zin.
- Subject gedegradeerd in passivisatie

Daarnaast heb je ook:

- Binding met een anafoor
- Daarnaast is in 87% van de talen het subject het eerste onderdeel, dus dat kan ook een teken zijn

Expletief subject

- **Er** was eens
- **Het** regent
- Dus het is iets zonder betekenis wat op de plek van het subject staat

Negatief-polaire uitdrukking: uitdrukking die alleen in de context van negatieve elementen kan voorkomen, bijvoorbeeld: 'ook maar iets'. Een negatief subject kan ervoor zorgen dat het object van zo'n speciaal type kan zijn maar omgekeerd kan een negatief object er niet voor zorgen dat het subject van een speciaal type is.

Hoofdstuk 7

Kenmerken van de passief

- Het object wordt gepromoveerd
- Het subject wordt gedegadeerd
- Passief morfologie: voltooid deelwoord, door-bepaling, hulpwerkwoord

Indirect / direct object

- Direct object = meewerkend voorwerp
- Indirect object = lijdend voorwerp

Passief: object promoveren

Anti-passief: object degraderen

Applicatief: iets tot een object maken

Causatief: er komt een agens bij

Hoofdstuk 8

Relaties in de boom

A regeert B als B het complement is van A (AKA hoofd en complement zijn zusters, hoofd regeert complement)

A c-commandeert B als B zuster is van A of onderdeel van zuster van A (AKA A en B zijn zusters, A c-commandeert B en alles daaronder)

Spec-head relatie: hoofd en specifier (in het NL: number agreement)

Voornaamwoorden (directe verwijzing): Bob, de student, etc.

Pronomina: hij, zij, het, ik, haar

Anafora: zichzelf, jezelf, elkaar (hebben een antecedent nodig om naar te verwijzen)

Conditie van binding:

1. Anafoor moet in dezelfde deelzin als de antecedent zitten (lokaal gebonden)
2. Pronomina antecedenten moeten vrij zijn in eigen deelzin en niet lokaal gebonden
3. Antecedent moet anafoor c-commanderen (niet ingebed)

X': middenniveau tussen de maximale projectie en het hoofd in.